

*Politická geografie
Čtenářský deník*

Téma 3: Národní identita a nacionalismus

1.

POMYSLNÁ SPOLEČENSTVÍ

Benedict Anderson

Obsah:

Autor se v tomto článku zabývá myšlenkou, co znamenají pojmy nacionalismus a národ a jak se vlastně tyto představy vyvinuly. Národ je v jeho pojetí představován jako „pomyslné společenství“, což neznamená, že by národ měl být abstraktní pojem, reálně neexistující. Naopak chápe národ jako myšlený soubor obyvatel, kteří žijí na konkrétním myšleném území a uvědomují si sounáležitost s ostatními obyvateli země žijících na myšleném území. Ke správnému pochopení těchto pojmů se snaží vysvětlit jak se tyto pojmy historicky zrodily, jak se měnily jejich významy a proč jsou dnes tak hluboce vnímány. V článku definuje pojmy nacionalismus a národ z pohledu několika autorů. Hledá kulturní kořeny nacionalismu. Uvádí, že 18. století znamenalo útlum náboženského myšlení a ztrátu některých hodnot, proto bylo třeba najít nové smysluplné propojení společnosti-nové jistoty- skrze myšlenku „národa“. Na závěr článku shrnuje, že vznik pojmu „národ“ souvisí s útlumem 3 základních kulturních koncepcí. Těmito koncepcemi jsou náboženské společenství, dynastická říše a vnímání času. Uvádí, že k rozvinutí nacionalismu navíc přispěl i rozvoj tisku především románů a novin. Ty umožnily člověku ztotožnit se s určitou skupinou lidí, které nikdy nepozná, ale přesto je jejich součástí.

Komentář:

Tento článek byl pro mě velice těžko čitelný, často jsem musela číst některé odstavce několikrát, abych v nich našla nějakou myšlenku, což se mi někdy ani nepovedlo naplnit. Autor se příliš abstraktně snaží vystihnout myšlenku národa a nacionalismu. Myslím si, že článek je příliš dlouhý a dal by se shrnout do několika odstavců, což by jistě výrazně přispělo k jeho pochopení jako celku. Nicméně je zajímavou myšlenkou, že národní identita je pokračováním náboženských společenství či dynastických říší. Určitě je pravdou, že člověk hledá v životě nějaké jistoty a něco k čemu se upnout, aby měl pro co žít, proto je možné, že právě útlum náboženského myšlení a ústup dynastických vlád vedl k hledání nových hodnot. To, že vznikl nacionalismus jako reakce na tento útlum, je zřejmě přirozený vývoj spojený s různými dalšími okolnostmi. Souhlasím s autorem, že knihtisk hrál významnou roli při utváření národní identity a že pomohl jedinci se v myšlenkách zařadit k určitému společenství vlivem přílivu mnoha informací o jeho území, ale i okolí.

Otázky:

Bude hrát nacionalismus do budoucna důležitou roli nebo dojde spíše ke sblížení národů?
Lze předpokládat, že růst nacionalismu vyústí ke zvýšení konfliktů ve světě?
Jak lze charakterizovat pojem národ?

THE RENAISSANCE OF NATIONALISM

Nuala C. Johnson

Obsah:

Na úvod se autor zmiňuje o změně politické mapy světa v roce 1989 a to především ve východní Evropě. Uvádí, že i dříve vzniklé státy prožívali v tomto období růst nacionalismu. Tvrdí, že národní stát se stává spojujícím článkem mezi lokálním a globálním. Vzrůst nacionalismu je především reakce na stále rostoucí globalizaci světa. Nacionalismus dle autora není jenom ideologií, která se nedávno objevila, ale výrazně ovlivňuje politický život posledních 200 let.

Autorka popisuje národ dle slov Andersona jako „pomyslné společenství“. Opět se zde mluví o tom, že nacionalismus se objevil s příchodem kapitalismu a nahradil náboženství a dynastie novými politickými a sociálními formacemi. Zmiňuje důležitost knihtisku, při formování myšlenky národa. Především s šířením národních novin se šířil obraz národní identity.

Autorka v textu zmiňuje jakým způsobem může být národ vymezen. Může to být na základě společné historie, kolektivní paměti, území, lidové kultury, tradicích, literatury nebo symbolické krajiny. Konkrétně se potom zabývá utvářením národa pomocí jazyka, hrdinské minulosti, vztahem národa a území nebo národa a genderu.

Jazyk je tím nejdražším, co utváří národ. Existují čtyři hlavní důvody proč je jazyk užitečný. Může vyzdvihnout myšlenku společné identity, tvoří spojení s minulostí, poskytuje autentičnost, domácí literatura umožňuje elitám se postavit do čela nacionalistických hnutí. Ačkoliv byl jazyk dříve jedním z nejdůležitějších prvků formujících národ, dnes je jazyk také jedním z hlavních příčin konfliktů uvnitř států, kde existuje více jazykových komunit (např. ve Španělsku či Belgii).

Národ může být budován také na základě hrdinské minulosti společenství, která je navíc zdůrazňována budováním různých válečných pomníků, které uctívají hrdiny z minulosti a představují symbol sjednocení národa.

Mnohé analýzy věnující se nacionalismu jsou genderově neutrální. Přesto některé symbolické reprezentace národů jsou většinou vyobrazeny jako ženské alegorické figury. V národním pojetí jsou muži většinou považováni za aktivní činitele a ženy jako pasivní diváky. Ženská role při budování národa je především biologická reprodukce národní populace, uzavírání manželství pouze mezi členy příslušného národa a vedení svých dětí k sounáležitosti k národu. Definování národa také souvisí s konkrétním územím. Vymezení hranic a kontrola určitého území jsou častými příčinami sporů mezi státy.

Komentář:

Tento článek byl daleko více čtivý než ten předchozí. Autor se zabývá tím, jaké faktory umožňují budování národa a jak je možné, že myšlenky nacionalismu přetrvávají více než 200 let. Tyto faktory jsou podávány srozumitelnou formou, pozitivním jsou i konkrétní příklady z Evropského i mimoevropského prostředí, které autor připojuje a které tímto oživují celý text.

Souhlasím s autorem, že myšlenka nacionalismu je stále živá. Je to určitě aktuální téma. Se stále se prohlubující globalizací světa se objevuje i strach ze ztráty vlastní identity národa. Což vyvolává snahu utužovat národní státy a zdůrazňovat myšlenky nacionalismu. Tento fakt

může přinášet celou řadu konfliktů uvnitř států, fanatičtí nacionalisté mohou být nebezpečím pro některé státy. Příkladem rostoucího nacionalismu uvnitř státu je Španělsko, kde existují skupiny, které se neztotožňují se španělskou identitou a chtějí samostatnost pro svůj vlastní národ – viz například provincie Katalánsko.

Zajímavou otázkou je, do jaké skupiny se jedinec zařazuje z hlediska národní identity? Zda se identifikuje s konkrétním národem či spíše se například cítí být Evropanem? V Evropě existují spíše státy, kde je nacionalismu velice silný – např. Španělsko, Chorvatsko. Španělé jsou velice hrdí na to čím jsou a kde žijí. Na druhou stranu si myslím, že pokud se zeptáme obyvatel některé z muslimských zemí, kam by se zařadili, tak potom uslyšíme prvně, že se zařadí k muslimské ummě a teprve potom označí příslušnost ke konkrétnímu národu.

Otázky:

Jaké konflikty přinesl nacionalismus?

Kdo vnímá silněji příslušnost k určitému národu, muži či ženy?

Je nacionalismus hrozbou?

Pokud jazyk utváří národ, kolik národů v ČR existuje?